Maharashtra Board Solutions for Class 9- Sanskrit Anand: Chapter 5- वीरवनिता विश्पला

For any clarifications or questions you can write to **info@indcareer.com**

Postal Address

IndCareer.com, 52, Shilpa Nagar, Somalwada Nagpur - 440015
Maharashtra, India

WhatsApp: +91 9561 204 888, **Website:** https://www.indcareer.com

https://www.indcareer.com/schools/maharashtra-board-solutions-for-class-9-sanskrit-anand-chapter-5-veeravnita-vishpala/

Maharashtra Board Solutions for Class 9- Sanskrit Anand: Chapter 5- वीरवनिता विश्पला

Class 9: Sanskrit Anand Chapter 5 solutions. Complete Class 9 Sanskrit Anand Chapter 5 Notes.

Maharashtra Board Solutions for Class 9- Sanskrit Anand: Chapter 5- वीरवनिता विश्पला

Maharashtra Board 9th Sanskrit Anand Chapter 5, Class 9 Sanskrit Anand Chapter 5 solutions

Questions and Answers

भाषाभ्यासः

1. उचितं पर्यायं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत ।

प्रश्न 1.

अ. शत्रवः .... । (कृतवान्/कृतवन्तः)

आ. खेलराजः .... । (प्रविष्टवन्तः/प्रविष्टवान्)

इ. विश्पला .... । (प्रविष्टवान्/प्रविष्टवती)

ई. सा युद्धं .... । (कृतवान्/कृतवती)

उ. शत्रुसैनिकाः .... । (अवरुद्धवन्तौ/अवरुद्धवन्तः)

ऊ. सैनिकाः शिबिरं .... । (गतवन्तः/गतवन्ती)

ए. शत्रुसैनिकाः पादं .... । (कर्तितवन्तः/कर्तितवन्तौ)

ऐ. सा रणाङ्गणम् .... । (आगतवत्यौ/आगतवती)

ओ. विश्पला ध्यानम् .... । (आरब्धवान्/आरब्धवती)

औ. अश्विनीकुमारौ तां यथापूर्वं .... । (कृतवन्तौ/कृतवत्यौ)

उत्तरम् :

अ. कृतवन्तः ।

आ. प्रविष्टवन्तः

इ. प्रविष्टवती।

ई. कृतवती।

उ. अवरुद्धवन्तः।

ऊ. गतवन्तः।

ए. कर्तितवन्तः।

ऐ. आगतवती।

ओ आरब्धवती।

औ कृतवन्तौ।

2. स्तम्भमेलनं कुरुत।

प्रश्न **1.**

अ	1. लोहयुक्तम्	2. वीराङ्गना	3. भीता:	4. महत्	5. शूर:
आ	1. युद्धम्	2. शत्रुसैनिका:	3. खेलराज:	4. पादम्	5. विश्पला

उत्तरम् :

अ	आ
1. लोहयुक्तम्	4. पादम्

2. वीराङ्गना	5. विश्पला
3. भीताः	2. शत्रुसैनिकाः
4. महत्	1. युद्धम्
5. शूरः	3. खेलराजः

3. अधोदत्तेषु विशेषणेषु यानि विशेषणानि विश्पलां न वर्णयन्ति तानि पृथुक् कुरुत ।

चकिताः, प्रशंसिता, भीता, समर्था, निश्चला, एकाकिनी, चैतन्यमूर्तिः, अवरुद्धा, चामुण्डेश्वरी, महाविदुषी, रणकुशला, शूरः, नायिका, दुःखिता।।

प्रश्न **1.**

अधोदत्तेषु विशेषणेषु यानि विशेषणानि विश्पलां न वर्णयन्ति तानि पृथुक् कुरुत ।

चकिताः, प्रशंसिता, भीता, समर्था, निश्चला, एकाकिनी, चैतन्यमूर्तिः, अवरुद्धा, चामुण्डेश्वरी, महाविदुषी, रणकुशला, शूरः, नायिका, दुःखिता।।

4. माध्यमभाषया उत्तरं लिखत ।

प्रश्न 1.

विश्पलायाः शौर्यस्य वर्णनं कुरुत ।

उत्तरम् :

'सम्भाषणसन्देश' या प्रसिद्ध संस्कृत मासिकातून 'वीरवनिता विश्पला' ही कथा घेतलेली आहे. ऋग्वेदातून उद्धृत केलेली प्रस्तुत कथा अतिशय अद्भुत आणि रोमांचकारी आहे. स्त्रियांच्या सामर्थ्यांचे दर्शन घडविणारी ही प्रेरणादायी कथा आहे.

खेलराज राजाची पत्नी विश्पला ही अतिशय बुद्धिमती होती. तसेच युद्धातही ती निपुण होती. खेलराजाच्या राज्यावर एकदा अचानक शत्रूंनी आक्रमण केले आणि घनघोर युद्धाला सुरुवात झाली. सेनाप्रमुख खेलराजांबरोबर त्यांची पत्नी विश्पलासुद्धा रणांगणात युद्ध करण्यास सज्ज झाली पृथ्वीवर चामुण्डेश्वरी अवतरल्याप्रमाणे विश्पला शत्रूंचा संहार करत होती.

तिचे शौर्य आणि पराक्रम पाहून शत्रूसैनिक सुद्धा चकित झाले होते. तिला शत्रूच्या सैनिकांनी योजनेसह अडवून तिच्यावर आक्रमण केले. असंख्य शत्रूसैनिक व विश्पला एकटी अशा विषम परिस्थितीत भीतीचा लवलेशही मनात न आणता द्विगुणित उत्साहाने विश्पलेने युद्ध केले. या युद्धाच्यावेळी विश्पलेचा पाय कापला गेला.

जरी तिचा पाय तुटला होता तरीसुद्धा ती निराश झाली नाही. चैतन्यमूर्ती असलेल्या त्या वीरांगनेला त्या परिस्थितीतही दुसऱ्या दिवशी लढण्याची प्रबळ इच्छा मनात होती. यातूनच तिच्या शौर्याचे दर्शन घडते. तिने अश्विनीकुमारांच्या मदतीने कृत्रिम लोहयुक्त पाय प्राप्त केला व पुन्हा युद्धाच्या रणांगणात उत्साहाने युद्ध केले.

विश्पलेला रणांगणात पाहूनच शत्रूसैनिकांचे धैर्य नष्ट झाले होते. तिच्या मानसिक शौयनि तिने अर्धे युद्ध जिंकले होतेच व अंती रणांगणात युद्धकलेच्या कौशल्याने सर्वशत्रूंचा लीलया संहार करुन युद्धात खेलराजाला विजय प्राप्त करवून दिला.

विश्पला ही दृढ निश्चयाचे आणि अतुलनीय धैर्याचे प्रतीक आहे. थोरांच्या कार्यसिद्धीसाठी साधनांची आवश्यकता नसते केवळ त्यांची प्रबळ इच्छाशक्तीच पुरेशी ठरते, हे तिच्या उदाहरणावरून समजते.

In the lesson वीरवनिता विश्पला’ a story of the lady warrior Vishpala’s courage and Ashwinikumar’s medical skills have been described. Vishpala was the queen of the king Khelaraj.

She was not only great scholar but also a brave warrior. Once their state was attacked/invaded by the enemies. Vishpala accompanied her husband in the battle field. She fought fiercely and destructed the enemy’s army.

The oponent soldiers were so scared of her fierce war-skills that they attacked Vishpala at once and cut her foot so that she would be unable to fight. But Vishpala’s will for fighting and winning was so strong that she didn’t loose hope upon her broken foot.

She meditated upon the twins Ashwinikumara’s the divine doctors who were the expert surgons. They joined an iron foot to her leg. She fought with double energy the next day. She wiped out the enemies with her ferocious warfare skills.

Vishpala is an example of great determination and incredible courage.

She was great warrior in a true sense and the one for whom resources did not matter. She stood true to the words “क्रियासिद्धिः सत्त्वे वसति महतां नोपकरणे।’

प्रश्न 2.

विश्पला अश्विनीकुमारयोः ध्यानं किमर्थ कृतवती**?**

उत्तरम् **:**

‘वीरवनिता विश्पला’ ही कथा रणरागिनी विश्पलेच्या शौर्याचे गुणगान आहे. ऋग्वेदापासून चालत आलेली विश्पलेची कथा भारतीय स्त्रियांच्या पराक्रमाची साक्ष आहे. खेलराजाची पत्नी विश्पला ही विदूषी तसेच शूर होती. राज्यावर आक्रमण झाल्यावर ती खेलराजाच्या बरोबरीने लढायला उभी राहिली. शत्रुसैनिक तिचा दुर्गावतार पाहून भयभीत झाले.

शत्रुसैनिकांनी योजना करून विश्पलेला अडविले आणि तिच्यावर आक्रमण केले. आपल्या सैन्याचे रक्षण करण्यासाठी विश्पलेला रणांगणातून बाहेर काढणे हाच एकमेव मार्ग आहे या आसुरी विचाराने शत्रुसैनिकांनी विश्पलेचा पाय कापला. विश्पला तरीसुद्धा तिच्या निग्रहापासून ढळली नाही.

उलट उद्या युद्ध भूमीवर जाता यायला हवेच असा निग्रहाने तिने अश्विनीकुमारांकडे प्रार्थना केली अश्विनीकुमार हे देवांचे वैद्य ते शल्यक्रियेत कुशल होते. त्यांनी विश्पलेच्या पायाला लोखंडी पाऊल जोडून तिला पूर्ववत् केले, प्रस्तुत कथा विश्पलेचे शौर्य व प्राचीन भारतीय वैद्यकशास्त्र यांचे जिवंत द्योतक आहे.

'वीरवनिता विश्पला' is a story of brave lady who stood to the enemies accompanying her husband with a great courage. Vishpala was a queen with a great intellect and exceptional courage. She was King Khelaraj's wife. When their kingdom was attacked by their enemies she also fought with the enemies with equal energy.

The enemy soldiers were frightened of her vigorous warfare. They purposely attacked her all for once and broke down her foot. Even then Vishpala didn't fail. She was so determined that she decided to get back her foot anyhow.

She called the twins Ashwinikumaras who were the doctors of the gods and experts in surgery. She sat still and concentrated fully on them. Since they were the experts, she knew that they would definitely help her get the foot back.

Not losing hopes at all Vishpala called them and didn't give up on fighting. The twins Ashwinikumaras were blessed with divine medicinal skills. Because of their expertise and skills Vishpala could fight and win the battle.

पाठात् धातुसाधित-अव्ययानि चिनुत पृथक्कुरुत च ।

प्रश्न 1.

पाठात् धातुसाधित-अव्ययानि चिनुत पृथक्कुरुत च ।

उत्तरम् :

धातुसाधित – विशेषणम्	विशेष्यम्
आरब्धम्, करणीयम्	युद्धम्
अवतीर्णा, प्रशंसिता	विश्पला

भग्नः	पादः
नष्टम्	धैर्यम्
संहताः	सैनिकाः

5. समानार्थकशब्दं पाठात् लिखत।

अरिः, चरणः, वीर्यम्, सङ्गरः, रणाङ्गणम्, रक्षकाः, पण्डिता, वीक्ष्य, वेदना, अगणिताः।

प्रश्न 1.

समानार्थकशब्दं पाठात् लिखत।

अरिः, चरणः, वीर्यम्, सङ्गरः, रणाङ्गणम्, रक्षकाः, पण्डिता, वीक्ष्य, वेदना, अगणिताः।

उत्तरम् :

- शत्रुः – अरिः, रिपुः।
- पादः – चरणः।
- वीर्यम् – शौर्यम्, पराक्रमः।
- रणरङ्गः – रणभूमिः, रणाङ्गणम्
- दृष्ट्वा – वीक्ष्य, अवलोक्य।
- पीडा – वेदना, व्यथा, बाधा।
- असङ्ख्याः – अगणिताः।

6. विरुद्धार्थकशब्द पाठात् लिखत।

मित्रम्, कातरता, असमर्था, कातरः, पराजयः ।

प्रश्न 1.

विरुद्धार्थकशब्द पाठात् लिखत।

मित्रम्, कातरता, असमर्था, कातरः, पराजयः ।

उत्तरम् :

- शत्रुः × मित्रम्।
- शौर्यम् × कातरता।
- समर्था × असमर्था ।
- शुरः × कातरः

- जयः × पराजयः।

Additional Important Questions and Answers

उचितं पर्यायं चिनुत।

प्रश्न **1.**

1. खेलराज: नाम कश्चित् ………… । (महीक्षितः / महीरुहः)

2. सः ………..सह सुखेन जीवति स्म। (विश्पला/विश्पलया)

उत्तरम् **:**

1. महीक्षितः।

2. विश्पलया।

एकवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न **1.**

विश्पला कीदृशी आसीत्**?**

उत्तरम् **:**

विश्पला महाविदुषी रणकुशला च आसीत्।

प्रश्न **2.**

खेलराजः कीदृशः आसीत्**?**

उत्तरम् **:**

खेलराजः शूरः पराक्रमी च आसीत्।

प्रश्न **3.**

शत्रवः किं दृष्ट्वा चकिता**:** अभवन्**?**

उत्तरम् **:**

शत्रवः विश्पलायाः शौर्यं पराक्रमं च दृष्ट्वा चकिता: अभवन्।

प्रश्न 4.

सेनायाः नायकः कः?

उत्तरम् :

सेनायाः नायकः खेलराजः।

प्रश्न 5.

विश्पला कथं संहारं कृतवती?

उत्तरम् :

भुवम् अवतीर्णा चामुण्डेश्वरी इव विश्पला संहारं कृतवती।

प्रश्न 6.

शत्रवः किं कृतवन्तः?

उत्तरम् :

शत्रवः खेलराजस्य राज्ये आक्रमणं कृतवन्तः।

प्रश्न 7.

युद्धसमये शत्रुसैनिकाः किं कर्तितवन्तः?

उत्तरम् :

युद्धसमये शत्रुसैनिकाः विश्पलायाः एक पादं कर्तितवन्तः ।

प्रश्न 8.

शत्रुसैनिकाः किं चिन्तयित्वा युगपत् आक्रम्य ताम् अवरुद्धवन्तः?

उत्तरम् :

यावत् विश्पला रणरङ्गात् न निवार्यते तावत् सर्वथा जयः न प्राप्यते इति चिन्तयित्वा युगपत् आक्रम्य ताम् अवरुद्धवन्तः ।

प्रश्न 9.

विश्पला कदा हतोत्साहय न जाता?

उत्तरम् :

यद्यपि विश्पलायाः पादः भग्नः तथापि सा हतोत्साहा न जाता।

प्रश्न 10.

विश्पला कीदृशी?

उत्तरम् :

विश्पला चैतन्यमूर्तिः वीराङ्गना च।

प्रश्न 11.

किं निश्चित्य विश्पला पुन: पादं प्राप्तुम् ऐच्छत्?

उत्तरम् :

श्व: मया युद्धं करणीयम् एव इति निश्चित्य विश्पला पुन: पादं प्राप्तुम् ऐच्छत्।

प्रश्न 12.

विश्पलायाः भक्तेः कारणात् किम् अभवत् ?

उत्तरम् :

विश्पलाया: भक्तेः कारणात् अश्विनीकुमारी लोहयुक्तं पाद योजयित्वा तां यथापूर्वं कृतवन्तौ। .

प्रश्न 13.

लोहयुक्तेन पादेन किम् अभवत्?

उत्तरम् :

लोहयुक्तेन पादेन विश्पला यथापूर्व चलितुं युद्धं कर्तुं च समर्था जाता।

प्रश्न 14.

कस्याः दर्शनमात्रेण सैनिकानां धैर्य नष्टं जातम्?

उत्तरम् :

विश्पलाया: दर्शनमात्रेण सैनिकानां धैर्य नष्टं जातम्।

प्रश्न 15.

यदा विश्पला आयुधप्रहारम् आरब्धवती तदा किम् अभवत्?

उत्तरम् :

यदा विश्पला आयुधप्रारम् आरब्धवती तदा शत्रुसैनिकाः सर्वथा हतोत्साहा: जाताः।

प्रश्न 16.

इतिहासः अस्मान् किम् उपदिशति?

उत्तरम् :

विश्पलायाः शौर्यं तथा च अश्विनीकुमारयोः शल्यक्रियाकौशलं स्मरन्तु इति इतिहासः अस्मान् उपदिशति।

प्रश्न 16.

विश्पला किमर्थं वेदवाङ्मये बहुधा प्रशंसिता?

उत्तरम् :

विश्पला पादकर्तनानन्तरमपि अश्विनीकुमारयोः अनुग्रहेण पादं पुनः प्राप्तवती शत्रून् संहृतवती च। एतेन साहसेन विश्पला वेदवाङ्मये बहुधा प्रशंसिता।

सत्यं वा असत्यं लिखत।

प्रश्न 1.

1. विश्पला खेलराज: नाम्नः नृपस्य पत्नी।
2. सेनाया: नायक: विश्पला आसीत्।
3. चामुण्डेश्वरी इव विश्पला शत्रूणां संहारं कृतवती।
4. शत्रुसैनिक: एक: एव आसीत्।
5. विश्पलायाः मनसि भयम् उपजातम्।
6. विश्पला तु एकाकिनी।
7. शत्रुसैनिकाः खेलराजस्य एक पादं कर्तितवन्तः।
8. द्विगुणितेन उत्साहेन विश्पला युद्धं कृतवती।

उत्तरम् :

1. सत्यम्
2. असत्यम्
3. सत्यम्

4. असत्यम्
5. असत्यम्
6. सत्यम्
7. असत्यम्
8. सत्यम्

प्रश्न **2.**

1. यदा विश्पलायाः पादः भग्नः तदा सा हतोत्साहा अभवत्।
2. विश्पला निश्चलतया अश्विनीकुमारयो: ध्यानं कृतवती।
3. पुनरेकवारं विश्पलया युद्धं कृतवती।
4. अनन्तरदिने रात्रौ सा महता उत्साहेन रणरङ्गम् आगतवती।'
5. विश्पलायाः साहसं वेदवाङ्मये बहुधा प्रशंसिता।
6. वीरवनिता विश्पला एकाकिनी एव रणरङ्गं प्रविश्य युद्धं कृतवती।

उत्तरम् **:**

1. असत्यम्
2. सत्यम्
3. सत्यम्
4. असत्यम्
5. सत्यम्
6. असत्यम्

उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

प्रश्न **1.**

सेनायाः नायक**:** खेलराजः रणरङ्गं प्रविष्टवान् यतः**…|**

a. शत्रुसैनिकाः असङ्ख्या: आसन् विश्पला तु एकाकिनी।

b. अकस्मात् शत्रवः खेलराजस्य राज्ये आक्रमणं कृतवन्तः।

उत्तरम् **:**

सेनाया: नायक: खेलराज: रणरङ्ग प्रविष्टवान् यत: अकस्मात् शत्रवः खेलराजस्य राज्ये आक्रमणं कृतवन्तः।

प्रश्न **2.**

शत्रवः चकिताः अभवन् यतः**…**।

a. भुवम्अवतीर्णा चामुण्डेश्वरी इव विश्पला संहारं कृतवती।

b. खेलराज: विश्पलया सह सुखेन जीवति स्म।

उत्तरम् :

शत्रवः चकिता: अभवन् यतः भुवम् अवतीर्णा चामुण्डेश्वरी इव विश्पला संहारं कृतवती।

प्रश्न **3.**

सहस्राधिका: सैनिका: पराभूता: यतः **…………….**।

अ) शत्रुसैनिकानां सङ्ख्या न्यूना आसीत्।

आ) विश्पला शत्रून् कदलीवृक्षान् इव लीलया कर्तितवती।

उत्तरम् :

सहस्साधिका; सैनिकाः पराभूताः यतः विश्पला शत्रून् कदलीवृक्षान् इव लीलया कर्तितवती।

प्रश्न **4.**

वेदवाङ्मये विश्पला बहुधा प्रशंसिता यतः **……………..**।

अ) विश्पला वीराङ्गना न भवति।

आ) पादकर्तनान्तरमपि अश्विनीकुमारयोः अनुग्रहेण पादं पुनः प्राप्तवती शत्रून् संहृतवती च।

उत्तरम् :

वेदवाङ्मये विश्पला बहुधा प्रशंसिता यतः पादकर्तनान्तरमपि अश्विनीकुमारयोः अनुग्रहेण पादं पुन: प्राप्तवती शत्रून् संहृतवती च।

शब्दस्य वर्णविग्रहं कुरुत।

- कश्चित् – क् + अ + श् + च + + त् ।
- विश्पला – व् + इ + श् + प् + अ + ल् + आ।
- तथैव – त् + अ + थ् + ऐ + व् + अ ।
- चामुण्डेश्वरी – च् + आ + म् + उ + ण् + ड् + ए + श् + व् + अ + र + ई।
- दृष्ट्वा – द् + ऋ + ष् + ट् + व् + आ।
- शौर्यम् – श् + औ + ऱ् + य् + अ + म्।
- निवार्यते – न् + इ + व् + आ + र + य् + अ + त् + ए।
- आक्रम्य – आ + क् + र + अ + म् + य् + अ ।
- कर्तितवन्तः – क् + अ + र + त् + इ + त् + अ + व् + अ + न् + त् + अः।
- कृत्वा – क् + ऋ + त् + व् + आ।

- अवरुद्धवन्तः – अ + व् + अ + र + उ + द् + + अ + व् + अ + न् + त् + अः।
- चैतन्यमूर्तिः – च् + ऐ + त् + अ + न् + य् + अ + म् + ऊ + र + त् + इः।
- यथापूर्वम् – य् + अ + थ् + आ + प् + ऊ + र + व् + अ + म्।
- योजयित्वा – य् + ओ + ज् + अ + य् + इ + त् + व् + आ।
- वीराङ्गना – व् + ई + र + आ + ङ् + ग् + अ + न् + आ।
- दर्शनमात्रेण – द् + अ + र् + श् + अ + न् + अ + म् + आ + त् + र् + ए + ण् + अ।
- शौर्येण – श् + औ + र + य् + ए + ण् + ।
- स्मरन्तु – स् + म् + अ + र् + अ + न् + त् + उ।
- सर्वथा – स् + अ + र + व् + अ + थ् + आ।

प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

प्रश्न **1.**

1. विश्पला तु एकाकिनी।
2. विश्पला रणरङ्गात् यावत् न निवार्यते तावत् जयः सर्वथा न प्राप्यते।
3. शत्रवः खेलराजस्य राज्ये आक्रमणं कृतवन्तः।
4. विश्पला खेलराजस्य पत्नी।
5. विश्पलायाः शौर्य पराक्रमं च दृष्ट्वा शत्रवः चकिताः अभवन्।
6. महत् युद्धम् आरब्धम्।

उत्तरम् **:**

1. विश्पला कीदृशी?
2. विश्पला कस्मात् / कुत: यावत् न निवार्यते तावत् जयः सर्वथा न प्राप्यते?
3. के खेलराजस्य राज्ये आक्रमणं कृतवन्तः?
4. विश्पला कस्य पत्नी?
5. स्याः शौर्य पराक्रमं च दृष्ट्वा शत्रवः चकिता: अभवन् ?
6. कीदृशं युद्धम् आरब्धम्?

प्रश्न **2.**

1. अनन्तरदिने सा महता उत्साहेन रणरङ्गं आगतवती।
2. अश्विनीकुमारयोः शल्यक्रियाकौशलं स्मरन्तु।
3. रणरङ्गे विश्पलां दृष्ट्वा एव शत्रुसैनिकाः भीताः अभवन्।
4. एतेन साहसेन विश्पला वेदवाङ्मये बहुधा प्रशंसिता।

उत्तरम् :

1. कदा सा महता उत्साहेन रणरङ्गं आगतवती?
2. कयो : शल्यक्रियाकौशलं स्मरन्तु?
3. रणरङ्गे कां दृष्ट्वा एव शत्रुसैनिकाः भीताः अभवन् ?

4. एतेन साहसेन विश्पला कुत्र बहुधा प्रशंसिता?

विशेषण-विशेष्य-सम्बन्धः। *(मेलनं कुरुत।)*

प्रश्न **1.**

विशेषणम्	विशेष्यम्
रणकुशला	खेलराज:
चकिता:	विश्पला
पराक्रमी	शत्रवः
....	शत्रुसैनिकाः
एकाकिनी	....
....	पादम
द्विगुणितेन	....
....	पादः
चैतन्यमूर्तिः	....

उत्तरम् **:**

विशेषणम्	विशेष्यम्
रणकुशला, एकाकिनी, चैतन्यमूर्तिः	विश्पला
चकिता:	शत्रवः
पराक्रमी	खेलराज:
असङ्ख्या:	शत्रुसैनिकाः

एकम्	पादम
द्विगुणितेन	उत्साहेन
भग्नः	पादः

त्वान्त/ल्यबन्त/तुमन्त अव्ययानि।

त्वान्त अव्यय धातु + त्वा / ध्वा / ट्वा / ढ्वा / इत्वा अयित्वा	ल्यबन्त अव्यय उपसर्ग + धातु + य / त्य	तुमन्त अव्यय थातु + तुम् / धुम् / टुम् / ढुम् / इतुम् / अयितुम्
दृष्ट्वा	–	–
कृत्वा	निश्चित्य	प्राप्तुम्, चलितुम्
योजयित्वा	–	कर्तुम्

विभक्त्यन्तरूपाणि।

प्रथमा – नृपः, खेलराजः, विश्पला, महाविदुषी, शत्रवः, युद्धम्, नायकः, चामुण्डेश्वरी, एषा, जयः, शत्रुसैनिकाः, असङ्ख्याः, विश्पला, एकाकिनी, एकम, पादम्, पीडा, पत्नी, पादः, मग्नः, सा, भग्नः, पादः, चैतन्यमूर्तिः, वीराङ्गना, युद्धम्, हतोत्साहा, अश्विनीकुमारौ, समर्था, सा, चकिताः, भीताः, नष्टम्, धैर्यम्, विश्पला।

द्वितीया – आक्रमणम्, रणरङ्गम्, संझरम्, पराक्रमम्, शौर्यम्, ताम्, शिबिरम्, पादम्, ध्यानम्, पादम, ताम्, रणरङ्गम, आयुधप्रहारम्, कदलीवृक्षान, शत्रून, अस्मान्।

तृतीया – सुखेन, विश्पलया, उत्साहेन, मया, निश्चलतया, मया, निश्चलतया, महता, उत्साहेन, लीलया, तया, एतेन, साहसेन, शौर्येण, दर्शनमात्रेण, भा।

पञ्चमी – रणरङ्गात्, एतस्याः, कारणात, भक्तेः, एतस्मात्, एतस्मात्, कारणात् ।

षष्ठी – तस्य, सेनायाः, खेलराजस्य, तस्याः, विश्पलायाः, तस्याः, भक्तेः, विश्पलायाः, अश्विनीकुमारयोः, तेषाम, तस्याः, शौर्यस्य, विश्पलायाः, खेलराजस्य।

सप्तमी – राज्ये, भुवम्, मनसि, युद्धसमये, तस्मिन, युद्धे।

लकारं लिखत।

- निवार्यते – 'नि + व' धातुः दशमगण: परस्मैपदं (कर्मवाच्य) लट्लकार : प्रथमपुरुषः एकवचनम्।
- प्राप्यते – 'प्र + आप्' धातुः पशमगण: परस्मैपदं (कर्मवाच्य) लट्लकार : प्रथमपुरुष: एकवचनम्।

- आसन् – 'अस्' धातुः द्वितीयगणः परस्मैपदं लङ्लकार: प्रथमपुरुष: बहुवचनम्।
- भविष्यति- 'भू-भत्' धातुः प्रथमगणः परस्मैपदं लट्लकार: प्रथमपुरुष: एकवचनम्।
- आसीत् – 'अस्' धातुः द्वितीयगणः परस्मैपदं लङ्लकार: प्रथमपुरुष: एकवचनम्।
- जीवति – 'जीव्' धातुः प्रथमगणः परस्मैपदं लट्लकार: प्रथमपुरुष: एकवचनम्।
- अभवन् – 'भू-भव्' धातुः प्रथमगणः परस्मैपदं लङ्लकार: प्रथमपुरुष: बहुवचनम्।
- ऐच्छत् – 'इष-इच्छ' धातुः षष्ठगणः परस्मैपदं लङ्लकारः। प्रथमपुरुष: एकवचनम्।
- उपदिशति – 'उप + दिश्' धातुः षष्ठगणः उभयपदम् अत्र परस्मैपदं लट्लकारः प्रथमपुरुष: एकवचनम्।
- स्मरन्तु – 'स्मृ' धातुः प्रथमगणः परस्मैपदं लोट्लकार: प्रथमपुरुष: बहुवचनम्।

व्याकरणम् :

शब्दानां पृथक्करणम्

नाम	सर्वनाम	क्रियापदम्	विशेषणम्
खेलराज:, शौर्यस्य	सा	जीवति	रणकुशला
विश्पला, युद्धसमये	स:	प्राप्यते	चकिता:
विश्पलया, कारणात्	तस्या:	निवार्यते	पराक्रमी
सुखेन, पीडा, भर्त्रा	अस्मान्-न:	आसीत्	असङ्ख्या:
शत्रव:, शिबिरम्	ताम्	अभवत्	एकाकिनी
खेलराजस्य, पाद:	एतस्या:	ऐच्छत्	एकम्
राज्ये, ध्यानम्	मया	भविष्यति	द्विगुणितेन
सेनाया:, अश्विनीकुमारयो:	तस्मिन्	स्मरन्तु	भग्न:
रणरङ्गात्, कारणात्	तया		चैतन्यमूर्ति:
मनसि, कदलीवृक्षान्			*वीराङ्गना
जय:, लीलया			
विश्पलाया:			

समासाः।

समासनाम	अर्थ:	समासविग्रहः	समासनाम्

रणकुशला	expertin the battle	रणे कुशला।	सप्तमी तत्पुरुष समास
शल्यक्रियाकौशलम्	skillin surgery	शल्यक्रिया कौशलम्।	सप्तमी तत्पुरुष समास

प्रस्तावना :

भारताच्या उज्ज्वल इतिहासाने अनेक स्त्री योद्ध्यांना स्वत:च्या देशासाठी लढताना पाहिले आहे. राणी वेलू नाचियार ही 1८ व्या भारतीय शतकातील राणी ब्रिटीशांशी लढली. 17 व्या शतकातील केलाडी चेन्नमा म्हणजे तर मूर्तिमंत शौर्यच. उल्लल राज्याच्या राणीने पोर्तुगीजांशी झालेल्या युद्धात पराक्रम गाजवला.

राणी लक्ष्मीबाई निर्भीडपणे ब्रिटीशांशी लढली. ही भारतीय स्त्रियांच्या शौर्याची काही उदाहरणे झाली, अशाच काही स्त्रियांपैकी एक म्हणजे विश्पला. तिची कथा पुरातनकाळापासून प्रसिद्ध आहे. तिची कथा ॠग्वेदातसुद्धा येते.

प्रस्तुत कथा प्राचीन भारतात अस्तित्वात असलेल्या प्रगत वैद्यकशास्त्राचे उदाहरण आहे. इतकेच नव्हे तर ही कथा शस्त्रक्रियेत पारंगत अश्विनीकुमार आधुनिक वैद्यकीय तंत्रज्ञानाचे मूलाधार कसे होते याचे ही द्योतक आहे. रुद्र, मरुत गण, सोम, व्यवनॠषी हे काही प्राचीन वैद्य होऊन गेलेत.

चरक, सुश्रुत, वाग्भट हे काही सुप्रसिद्ध आयुर्वेदाचार्य होऊन गेलेत. 'सम्भाषणसन्देश' या संस्कृत मासिकातून प्रस्तुत कथा निवडलेली आहे. यात केवळ विश्पलेचे शौर्यगान नसून पुढे निरवयत्व प्राप्त करून युद्ध करण्याचे सामर्थ्य तिला कृत्रिम अवयवामुळे प्राप्त झाले हेही समजते.

Indian history has witnessed many brave women warriors who fought with great might for their nations.

Rani Velu Nachiyar, the 18th century Indian queen from Sivaganga fought against the british. Rani Keladi Chennamma, the 17th century queen of Keladi in Karnataka was the epitome of women's palour.

Rani Abbakka, the queen of Ullal fought against the portugese. Rani Laxmibai fought against the British These are a few examples of some brave ladies who fought for their nation. Much before that was Vishpala who belonged to the ancient era. Her legend of bravery is a part of Rigveda.

This story is also an example of advanced medical science that existed in the Vedic age. The twins Ashwinikumanas were the doctors of gods.

They were also known for their expertise in surgery. Rudra, Maruts, Soma, Rishi Chyaana are the other ancient physicians. Charak, Sushrut, Vagbhata are the renowned Ayurvedacharyas.

This story taken from the Sanskrit periodical 'सम्भाषणसन्देश' highlights hors the brave lady Vishpala not only fought bravely in battle but also how she was given an artificial leg so she could fight ably.

परिच्छेद : 1

खेलराजः .... अभवन्।

खेलराजः नाम कश्चित् नृपः । विश्पला तस्य पत्नी। सा यथा महाविदुषी आसीत् , तथैव रणकुशला अपि आसीत्। खेलराज: अपि शूरः पराक्रमी च आसीत्। सः विश्पलया सह सुखेन जीवति स्म। Bideo अथ कदाचित् शत्रवः खेलराजस्य राज्ये आक्रमणं कृतवन्तः महत् युद्धम् आरब्धम्। सेनायाः नायक: खेलराज: रणरङ्गं प्रविष्टवान् । विश्पला अपि रणरङ्ग प्रविष्टवती । भुवम् अवतीर्णा चामुण्डेश्वरी इव सा शत्रूणां संहारं कृतवती। तस्याः शौर्य पराक्रमं च दृष्ट्वा शत्रवः अपि चकिता: अभवन्।

अनुवादः

खेलराज नावाचा कोणी एक राजा होता. विश्पला त्याची पत्नी होती. ती जशी महाविदुषी (अतिशय बुद्धिमती) होती तशीच ती रणकुशला (युद्धात पारंगत) सुद्धा होती. खेलराज सुद्धा शूर आणि पराक्रमी होता. तो विश्पलेबरोबर आनंदाने राहत होता. असेच एकदा अचानक शत्रूनी खेलराजाच्या राज्यावर आक्रमण केले. मोठ्या युद्धाला सुरुवात झाली. सेनाप्रमुख खेलराजाने रणांगणात प्रवेश केला.

विश्पलेनेही रणांगणात प्रवेश केला. पृथ्वीवर अवतरलेल्या चामुण्डेश्वरी प्रमाणे तिने शबूंचा संहार केला. तिचे शौर्य आणि पराक्रम पाहून शत्रूसुद्धा आश्चर्यचकित झाले.

There was a king named Khelaraja. Vishpala was his wife. Just as was a great scholar, likewise she was an expert in warfare. Khelaraja was also very brave and courageous. He was living happily with Vishpala.

Then once enemies attacked Khelaraja's kingdom. A massive war started. Khelaraja, the leader of the army entered the battle field. Vishpala also entered the battle field.

She killed the enemies as if she was goddess Chamunda, who had descended on the earth. The enemies were also astonished seeing her bravery and courage.

परिच्छेद: 2

एषा .... प्रतिगतवन्तः।

'एषा रणरङ्गात् यावत् न निवार्यते तावत् जयः सर्वथान प्राप्यते' इति चिन्तयित्वा शत्रुसैनिकाः युगपत् आक्रम्य ताम् अवरुद्धवन्तः । शत्रुसैनिकाः

ते असङ्ख्याः आसन्, विश्पला तु एकाकिनी ! तथापि तस्या: मनसि न भीतिलेशः अपि आसीत्। प्रत्युत द्विगुणितेन उत्साहेन युद्ध कृतवती। युद्धसमये शत्रुसैनिकाः तस्याः एकं पादं कर्तितवन्तः । अनन्तरम् 'इतः परम् एतस्याः कारणात् पीडा न भविष्यति' इति निर्णयं कृत्वा ते शिबिरं प्रतिगतवन्तः ।

अनुवादः

Thinking that unless we remove/stop her from the battlefield we will not win completely, the soldiers of the enemy attacked her from both sides and stopped her. Those enemy soldiers were innumerable but Vishpala was alone.

Still, her heart didn't have even a bit of fear, rather she fought with double energy, While fighting, the enemy soldiers cut down her foot. Then deciding that, Now she will not create trouble anymore they went to the camp.

'जोपर्यंत हिला रणांगणातून बाजूला करत नाही तोपर्यंत आपल्याला विजय अजिबात प्राप्त होणार नाही' असा विचार करून शत्रूसैनिकांनी दोन्ही कडून आक्रमण करून त्याचवेळी तिला अडविले. शत्रूचे सैनिक असंख्य होते विश्पला मात्र एकटी!

तरीसुद्धा तिच्या मनात भीतीचा लवलेशही नव्हता, उलट ती द्विगणित उत्साहाने लवली. युद्धाच्या वेळी शत्रूच्या सैनिकांनी तिचा एक पाय कापला. त्यानंतर आता हिच्यामुळे यापुढे अधिक त्रास होणार नाही' असा निर्णय घेऊन ते छावणीत परत गेले.

परिच्छेद : **3**

यद्यपि …………………….. जाता।

यद्यपि विश्पलायाः पादः भान: तथापि सा हतोत्साहा न जाता। चैतन्यमूर्तिः सा वीराङ्गना एवं आसीत्। 'श: मया युद्ध करणीयम् एव' इति निश्चित्य सा पादं पुनः प्राप्तुम् ऐच्छत्। अतः सा निश्चलतया उपविश्य अश्विनीकुमारयोः ध्यानं कृतवती। तस्या; भक्तेः कारणात् अश्विनीकुमारौ लोहयुक्तं पादं योजयित्वा तां यथापूर्व कृतवन्तौ। एतस्मात् विश्पला यथापूर्व चलितुं युद्ध कर्तुं च समां जाता।

अनुवादः

जरी विश्पलेचा पाय कापला गेला होता तरीसुद्धा तिचा उत्साह मावळला नाही. चैतन्यमूर्ती प्रमाणे (तेजोमय) असलेली ती वीरांगनाच (शूर योद्धा) होती. 'उद्या मला युद्ध करायचेच आहे' असा निश्चय करून पाय पुन्हा मिळवण्याची तिची इच्छा होती. म्हणून तिने एका जागी निश्चयाने बसून अश्विनीकुमारांचे स्मरण केले. अश्विनीकुमारांनी लोखंडाचा पाय जोडून तिला पूर्ववत केले. त्यामुळे विश्पला पूर्वीसारखे चालण्यास व युद्ध करण्यास समर्थ झाली.

Even though Vishpala's foot was broken she did not lose courage. She was truly a dynamic brave lady. Deciding that, I have to fight tomorrow she wanted to get her foot back Hence, she sat determined and concentrated upon the (twins) Ashwinikumaras.

Due to her devotion, the Ashwinikumaras attached an iron foot to her leg and made it as before. Because of this, before Vishpala could walk and fight as she could do before.

परिच्छेद : **4**

अनन्तरदिने …………….. इतिहासः।

अनन्तरदिने प्रातः सा महता उत्साहेन रणरङ्गम् आगतवती। रणरङ्गे तां दृष्ट्वा एवं शत्रुसैनिकाः चकिता: भीताः च। तस्याः दर्शनमात्रेण एव तेषां धैर्य नष्टं जातम्। सा यदा आयुधप्रहारम् आरब्धवती तदा ते सर्वथा हतोत्साहा: जाताः । विश्पला शत्रून् कदलीवृक्षान् इव लीलया कर्तितवती । सहस्राधिका: सैनिकाः तया संहताः ।

एवं विश्पलायाः शौर्यस्य कारणतः तस्मिन् युद्धे खेलराजस्य एव जयः अभवत्। वीरवनिता विश्पला भर्त्रा सह रणरङ्गं प्रविश्य शौर्येण युद्धं कृतवती। पादकर्तनानन्तरमपि अश्विनीकुमारयोः अनुग्रहेण पादं पुनः प्राप्तवती शत्रून संहतवती च। एतेन साहसेन सा वेदवाङ्मये बहुधा प्रशंसिता। विश्पलायाः शौर्य तथा च अश्विनीकुमारयोः शल्यक्रियाकौशलं स्मरन्तु इति अस्मान् उपदिशति इतिहासः ।

अनुवादः

दुसऱ्या दिवशी ती मोठ्या उत्साहाने रणांगणात आली. रणांगणात तिला पाहूनच शत्रूचे सैनिक चकित झाले आणि घाबरून गेले. तिच्या केवळ दर्शनानेच त्यांचे धैर्य नष्ट झाले. तिने जेव्हा शस्त्राने प्रहार करण्यास सुरुवात केली तेव्हा तर ते सर्व हताश झाले. विश्पलेने शत्रूना कदलीवृक्षाप्रमाणे सहजरित्या छाटले.

हजारोंपेक्षा अधिक सैनिकांचा तिने संहार केला. अशा प्रकारे विश्पलेच्या शौर्यामुळे त्या युद्धात खेलराजाचाच विजय झाला. शूर महिला विश्पलेने पतीबरोबर युद्धात सहभागी होऊन शौर्यान युद्ध केले. पाय कापला गेल्यानंतरही अश्विनीकुमारांच्या कृपेने पाय पुन्हा मिळवला आणि शत्रूचा संहार केला.

तिच्या साहसामुळे ती वेदवाङ्मयात् खूपच प्रशंसनीय ठरली, विश्पलेचे शौर्य आणि तसेच अश्विनीकुमारांचे शल्यक्रियेतील कौशल्य यांचे स्मरण करा (करावे) असा उपदेश इतिहास आपल्याला करतो.

Next day she came to the battlefield with great energy/enthusiasm. Seeing her on the battlefield, the enemy soldiers were surprised as well as scared.

Their courage vanished just by seeing her. When she started to attack with her weapon, they were completely devasted/depressed. Vishpala cut the soldiers as easily like a plantain/ banana tree. She killed more than a thousand soldiers.

This is how because of Vishpala’s valour Khelaraja was victorious in the battle. The brave lady Vishpala courageously fought entering the battle along with her husband. She got her foot back due to Ashwinikumar’s grace even when it was cut in the war and she destroyed the enemies.

Due to this courage she has been abundantly praised in the Vedic literature several times. History directs us, “Remember Vishpala’s courage and Ashwinikumara’s surgical proficiency.”

सन्धिविग्रहः

- तथैव – तथा + एव।
- तथापि – तथा + अपि।
- यद्यपि – यदि + अपि।
- तथापि – तथा + अपि।
- पादकर्तनानन्तरमपि – पादकर्तनानन्तरम् + अपि ।

समानार्थकशब्दाः

- नृपः – राजा, राट्, पार्थिवः, भूपः, माभृत, महीक्षितः।
- पत्नी – जाया, दारा, कान्ता, भार्या, सहधर्मचारिणी।
- शूरः – धीरः, वीरः।
- युद्धम् – समरः, रणः, सङ्ग्रामः।
- भूः – भूमिः, पृथिवी, वसुन्धरा, धरा।
- संहारः – विध्वंसः, विनाशः।
- विदुषी – पण्डिता।
- जयः – विजयः।
- युगपत् – एकत्र।
- मनसि – चित्ते, मानसे।
- समयः – कालः।
- उत्साहः – जोषः, द्युम्नः।
- चिन्तयित्वा – विचार्य।
- भीतिलेशः – भीतिः, भयम्।
- सैनिकः – शीलधरः, भटः।
- सेना – चमूः।
- भग्नम् – त्रुटितम्, बोटितम्, दर्दरम्।
- कारणम् – हेतुः, निमित्तम्।
- युद्धम् – समरः, रणः, सङ्ग्रामः।
- हतोत्साह – क्षीणोत्साहा।
- निश्चल: – स्थिरः।
- प्राप्तुम् – लब्धम्।
- ध्यानम् – मननम्, आध्यानम्, अन्वीक्षा, योगः।
- पूर्वम् – प्राक्।
- प्रातः – प्रभातम्।
- कौशलम् – नैपुण्यम्, कौशल्यम्।
- भर्ता – पतिः, धवः, प्रियः।

विरुद्धार्थकशब्दाः

- सुखेन × दुःखेन ।

- आरब्धम् × समाप्तम् ।
- प्रविष्टवान् × निर्गतवान् ।
- अवतीर्णा × अधिरूढा।
- संहारः × निर्मितिः, निर्माणम्।
- अनन्तरम् × पूर्वम्, प्राक्।
- भग्नम्र × अखण्डितम्।
- इच्छा × अनिच्छा।
- उपविश्य × उत्थाय।
- निश्चलतया × चालतया।
- पूर्वम् × पश्चात्, अनन्तरम्।
- जयः × पराजयः।
- बहुधा × क्वचित्।
- प्रशंसिता × निन्दिता।

शब्दार्थाः

1. महाविदुषी – scholarly lady – बुद्धिमती
2. रणकुशला – expert in warfare – युद्धात निपुण
3. आक्रमणम् – attack, invasion – आक्रमण
4. महत् – great – महान
5. अवतीर्णा – appeared – अवतरलेली
6. भुवम् – on earth – पृथ्वीवर
7. संहारम् – destruction – संहार, नाश
8. जयः – victory – विजय
9. युगपत् – simultaneously, at once – एकाच वेळी
10. अवरुद्धवन्तः – stopped – थांबवले
11. इतः परम् – anymore / here on – यापुढे अधिक
12. एकाकिनी – alone – एकटी
13. भीतिलेशः – slightest fear – भितीचा लवलेश
14. कर्तितवन्तः – cut – कापले/छाटले
15. हतोत्साहा – depressed – निरुत्साही
16. चैतन्यमूर्तिः – dynamic – लोखंडाचा
17. लोहयुक्तम् – made of iron – चैतन्याची मूर्ती
18. प्रातः – morning – सकाळी
19. आयुधप्रहारः – blow with a weapon – शस्त्रप्रहार
20. कदलीवृक्षः – banana tree – केळीचे झाड
21. भर्त्रा – with husband – पति बरोबर
22. अनुग्रहेण by grace – कृपेमुळे
23. संहृतवती destroyed – नाश केला
24. शल्यक्रियाकौशलम् – surgical skill – शल्यविद्या कौशल्य
25. संहतः – destroyed – नष्ट

Maharashtra Board Solutions Class 9 Sanskrit Anand

- Chapter 1- सुष्ठु गृहीतः चौरः
- Chapter 2- अव्ययमाला
- Chapter 3- किं मिथ्या ? किं वास्तवम् ?
- Chapter 4- विध्यर्थमाला
- Chapter 5- वीरवनिता विश्पला
- Chapter 6- पिनकोड्प्रवर्तकः महान् संस्कृतज्ञः
- Chapter 7- सूक्तिसुधा
- Chapter 8- मनसः स्वच्छता
- Chapter 9- अमरकोषः
- Chapter 10- काव्यशास्त्रविनोदः
- Chapter 11- मनोराज्यस्य फलम्

About About Maharashtra State Board (MSBSHSE)

The Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education or MSBSHSE (Marathi: महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ), is an **autonomous and statutory body established in 1965**. The board was amended in the year 1977 under the provisions of the Maharashtra Act No. 41 of 1965.

The Maharashtra State Board of Secondary & Higher Secondary Education (MSBSHSE), Pune is an independent body of the Maharashtra Government. There are more than 1.4 million students that appear in the examination every year. The Maha State Board conducts the board examination twice a year. This board conducts the examination for SSC and HSC.

The Maharashtra government established the Maharashtra State Bureau of Textbook Production and Curriculum Research, also commonly referred to as Ebalbharati, in 1967 to take up the responsibility of providing quality textbooks to students from all classes studying under the Maharashtra State Board. MSBHSE prepares and updates the curriculum to provide holistic development for students. It is designed to tackle the difficulty in understanding the concepts with simple language with simple illustrations. Every year around 10 lakh students are enrolled in schools that are affiliated with the Maharashtra State Board.

FAQs

Where do I get the Maharashtra State Board Books PDF For free download?

You can download the Maharashtra State Board Books from the eBalbharti official website, i.e. cart.ebalbharati.in or from this article.

Add image

How to Download Maharashtra State Board Books?

Students can get the Maharashtra Books for primary, secondary, and senior secondary classes from here. You can view or download the Maharashtra State Board Books from this page or from the official website for free of cost. Students can follow the detailed steps below to visit the official website and download the e-books for all subjects or a specific subject in different mediums.

Step 1: Visit the official website *ebalbharati.in*

Step 2: On the top of the screen, select "Download PDF textbooks"

Step 3: From the "Classes" section, select your class.

Step 4: From "Medium", select the medium suitable to you.

Step 5: All Maharashtra board books for class 11th will now be displayed on the right side.

Step 6: Click on the "Download" option to download the PDF book.

Who developed the Maharashtra State board books?

As of now, the MSCERT and Balbharti are responsible for the syllabus and textbooks of Classes 1 to 8, while Classes 9 and 10 are under the Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education (MSBSHSE).

How many state boards are there in Maharashtra?

The Maharashtra State Board of Secondary & Higher Secondary Education, conducts the HSC and SSC Examinations in the state of Maharashtra through its nine Divisional Boards located at Pune, Mumbai, Aurangabad, Nasik, Kolhapur, Amravati, Latur, Nagpur and Ratnagiri.

About IndCareer

IndCareer.com is a leading developer of online career guidance resources for the Indian marketplace. Established in 2007, IndCareer.com is currently used by over thousands of institutions across India, including schools, employment agencies, libraries, colleges and universities.

IndCareer.com is designed to assist you in making the right career decision - a decision that meets your unique interests and personality.

For any clarifications or questions you can write to **info@indcareer.com**

Postal Address

IndCareer.com

52, Shilpa Nagar,

Somalwada

Nagpur - 440015

Maharashtra, India

WhatsApp: +91 9561 204 888

Website: https://www.indcareer.com